

Калько А. Д., д.геогр.н., професор, Шикла Р. Р., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГАЛУЗІ ПРИРОДОЗНАВСТВА ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

***Анотація.** В статті розкрито основні шляхи удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів-природознавців засобами музейної педагогіки. Обґрунтовано необхідність запровадження у навчальні програми закладів, які готують майбутніх учителів галузі природознавства, спеціального курсу. Рекомендовано використовувати у підготовці майбутніх вчителів інноваційні методи навчання із застосуванням засобів природничих музеїв.
Ключові слова: майбутній вчитель, галузь, природознавство, засоби навчання, музейна педагогіка.*

***Аннотация.** В статье раскрыты пути усовершенствования профессиональной подготовки будущих учителей-естественников средствами музейной педагогики. Обоснована необходимость введения в учебные программы заведений, готовящих будущих учителей в области естествознания, специального курса. Рекомендовано использование в подготовке будущих учителей инновационных методов обучения с применением средств естествоведческих музеев.*

***Ключевые слова:** будущий учитель, отрасль, естествознание, средства обучения, музейная педагогика.*

***Annotation.** In the article the author suggests the ways of the improvement of professional training of future teachers of Natural Science using museum pedagogy technologies. The necessity of introducing special course in institutions that train future teachers of Natural Science is substantiated. It is recommended to train future teachers of Natural Sciences using the innovative teaching methods with the Natural museums pedagogy technologies.*

***Keywords:** future teachers, industry, science, learning tools, museum pedagogy technologies.*

В останні роки в Україні бурхливо проходять процеси реформування вищої освіти, спрямовані на вдосконалення фахової підготовки майбутніх спеціалістів усіх галузей. Сучасні вчені та викладачі намагаються знайти кращі шляхи та методики вдосконалення підготовки майбутніх учителів,

які б сприяли всебічному розвитку особистості студента як педагога та науковця відповідно до запитів епохи. Як зазначено в основних положеннях «Національної стратегії»: «Зусилля органів управління освітою, науково-методичних служб за підтримки всього суспільства та держави повинні бути зосереджені на забезпеченні системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводження навчально-виховного процесу» [1].

Проблеми підготовки вищими навчальними закладами майбутніх учителів різних галузей із використанням засобів музейної педагогіки вивчалися у працях М. Кулакової, Ф. Кушнір, Г. Шалфицької, В. Шведова.

А. І. Ключкіна зазначає, що «...особливість педагогічного впливу експозиції природничого музею проявляється в тому, що вона цілковито захоплює людину, активізує всі її фізичні та духовні сили і здібності, одночасно впливає на її свідомість і емоційну сферу» [2, с.10].

Дослідниця навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ Н. Б. Грицай обґрунтувала ефективність практико-орієнтованих технологій навчання у методичній підготовці студентів: «Навчання на основі практико-орієнтованого підходу підвищує мотивацію до навчання, сприяє формуванню різноманітних способів самоосвітньої діяльності» [3, с. 27].

Метою нашої статті є обґрунтування шляхів та методів удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів галузі природознавства засобами музейної педагогіки.

Фахова підготовка майбутніх учителів галузі природознавства засобами музейної педагогіки передбачає всебічний розвиток особистості студента, використання освітніх засобів природничих музеїв у формуванні біологічної компетентності майбутніх учителів.

У ході аналізу навчально-виховного процесу у ВНЗ нами було виділено окремі шляхи удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів галузі природознавства засобами музейної педагогіки. Серед яких:

1. *Запровадження у навчальні програми закладів, які готують майбутніх вчителів галузі природознавства, спеціального курсу «Використання засобів музейної педагогіки під час вивчення природничих дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах».* Метою вивчення такого курсу є ознайомлення студентів із науково-теоретичними і практичними досягненнями музейної педагогіки як наукової дисципліни, надання їм знань про основи процесу викладання в галузі природознавства із використанням засобів музейної педагогіки, освоєння навиків керування пізнавальною діяльністю учнів, формування вміння використовувати засоби музейної педагогіки під час викладання фахових дисциплін та застосовувати їх на практиці.

2. *Створення у навчальному закладі, в якому здійснюється фахова підготовка майбутніх учителів-природознавців, відповідного музейно-освітнього середовища на засадах співробітництва викладачів та студентів*

з метою занурення останніх у наукову професійно-творчу діяльність. Зазначимо, що під музейно-освітнім середовищем доцільно розуміти сукупність інформаційно-виховних обставин із залученням наукової складової музею, що передбачає інтелектуальний та особистісний розвиток людини. Залучення майбутніх вчителів галузі природознавства до музейно-освітнього середовища передбачає:

а) використання у вивченні фахових дисциплін природничого музею, що функціонує при навчальному закладі;

б) відвідування регіональних краєзнавчих музеїв.

Вважаємо за доречне створення при навчальних закладах, які готують майбутніх вчителів галузі природознавства, природничо-географічних музеїв, кабінетів біології, куточків природи тощо. Комплектування останніх передбачає виготовлення і наукову систематизацію колекцій сухих та вологих препаратів для тематичних експозицій. Окрім того, сучасний природничий музей/кабінет доцільно укомплектувати сучасним мультимедійним обладнанням для візуального і звукового доповнення розповіді викладача (комп'ютер або монітор з можливістю відтворення з флешносіїв аудіо- та відео інформації), тематичними відеофільмами та аудіоносіями зі звуками природи. Важливо створити на флешносіях чи DVD бази інформації, електронну колекцію книг, журналів, карт, схем, плакатів та каталогів з метою використати їх в галузі природознавства.

Робота студентів в музейно-освітньому середовищі спрямована на здобуття умінь та навичок корисних для майбутньої роботи вчителя. В. В. Снагощенко своєму дослідженні «Професійна підготовка майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки» зазначила: «...таким чином, робота з майбутніми педагогами в музейно-освітньому середовищі має спрямовуватись на вдосконалення педагогічної орієнтованості, музейно-педагогічної і загальнокультурної підготовки, розвиток здатностей до сприйняття музейної інформації» [4, с. 83].

3. Використання у підготовці майбутніх вчителів галузі природознавства інноваційних методів навчання із застосуванням засобів природничих музеїв. У своїй роботі, викладач вищого навчального закладу для підвищення результативності освітнього процесу повинен відхилитися від шаблонної (загальноприйнятої) норми та шукати ефективні способи донесення інформації до майбутнього фахівця галузі природознавства.

4. Реалізація музейного освітнього ресурсу у процесі викладання «шкільного курсу біології» та інших професійно-орієнтованих дисциплін.

Викладачам слід залучати засоби музейної педагогіки у навчанні студентів, додавати відвідування музеїв у календарне планування, складати конспекти уроків з урахуванням використання музейного простору. Майбутні вчителі галузі природознавства повинні знати, що залучення експонатів природничого музею зробить урок цікавим, урізноманітнить процес навчання, додасть недоступні на шкільному уроці натуральні об'єкти. Студенти

повинні навчитися правильно використовувати музейний експонат у навчальних цілях, надавати важливу інформацію, акцентувати увагу на важливі особливості, робити науково обґрунтовані висновки і загалом описувати його доступними для розуміння учнів термінами.

Науковець І. Мороз у книзі «Загальна методика навчання біології» зазначив, що сучасний вчитель «...має оволодіти умінням конструювати всі розділи матеріальної бази викладання біології в сучасній школі, проєктувати шляхи її створення, знаннями і навичками конструювання простих саморобних приладів для проведення дослідів, виготовлення нескладних наочних посібників та умінням спроектувати та створити куточок живої природи» [5].

5. *Покращення професійної підготовки майбутніх вчителів галузі природознавства в процесі самостійної наукової роботи із використанням експонатів природничих музеїв.* Майбутні вчителі галузі природознавства у своїй науковій діяльності повинні виходити за межі навчальної програми, вивчати колекції в експозиціях природничого музею вищого навчального закладу (за його наявності), місцевого краєзнавчого музею, використовувати їх у написанні реферативних, курсових та дипломних робіт, на студентських конференціях представляти власні наукові нароби із використанням музейних колекцій та окремих експонатів природничих музеїв. Відомості, отримані в результаті дослідження колекцій природничих музеїв, можуть бути використані на семінарах та олімпіадах природничого напрямку, при написанні наукових статей, магістерських і бакалаврських робіт. Вивчення експозицій природничих музеїв дозволяє оволодіти потужним науковим багажем, глибше осмислити взаємозв'язок усього живого в природі, детально розглянути натуральні об'єкти, які в живому вигляді часто не є доступними для вільного спостереження через віддалені місця перебування та прихований спосіб життя. Отримані таким чином знання надзвичайно важливі для майбутніх учителів галузі природознавства для подальшої роботи в школі, оскільки вчитель повинен знати набагато більше того мінімуму, який буде викладатися у школі. Такий вчитель в майбутньому зможе більш якісно готувати дітей до роботи у Малій академії наук, його уроки будуть цікавими і пізнавальними.

6. *Удосконалення системи та якості позанавчальної діяльності майбутніх учителів галузі природознавства шляхом залучення останніх до роботи в природничих музеях та використання музейних експонатів у виховних заходах.* Для реалізації окресленого напрямку позанавчальної діяльності пропонуємо організацію для студентів педагогічних університетів природничих відділень та клубів «Любителі музею». Цікавими та пізнавальним може стати проведення таких виховних заходів із залученням музейних колекцій як «Рідкісні тварини моєї області», «Тарантул та скорпіон – таємні мешканці України», «Тропічні метелики та жуки – близькі родичі українських видів» та ін. До роботи клубу «Любителі музею» варто залучати студентів інших

університетів, школярів, відомих у галузі природознавства науковців, громадських діячів, активістів.

Проведення виховних заходів, особливо на базі природничого музею університету, навчає студентів укладати власні конспекти виховних заходів, використовувати у своїй майбутній науково-виховній роботі вчителя не тільки джерела друкованої інформації, а й долучати до такої роботи натуральні об'єкти природничих музеїв, що істотно розширить межі доступу учнів до джерела знань. У своїй подальшій фаховій діяльності вчителі галузі природознавства навчають школярів бачити та помічати у натуральних об'єктах ті особливості будови, які будуть вирішальними у визначенні їх систематичного положення, розуміння складної ролі у навколишньому середовищі, допоможуть учневі правильно поставити акценти і пріоритети у розумінні еволюційних процесів, зможуть зацікавити, а значить, і покращити відношення до усього створеного природою на Землі.

7. Пропагування здобутків зарубіжної музейної педагогіки у фаховій підготовці майбутніх вчителів галузі природознавства та використання досвіду зарубіжних педагогів щодо використання музейних експонатів у роботі зі школярами. Реалізація цього напрямку передбачає не лише знайомства із експозиціями зарубіжних музеїв, а головне використання їх педагогічного досвіду (США, Європи) та їх форм роботи з учнями та студентами, перенесення їх педагогічних надбань у практику діяльності українських навчальних установ.

Вважаємо, що запропоновані нами шляхи сприятимуть покращенню фахової підготовки майбутніх учителів галузі природознавства, оскільки використання засобів музейної педагогіки розширює науковий світогляд студентів, знайомить із культурними надбаннями людства, дозволяє зробити процес викладання більш цікавим, творчим, емоційно насиченим, сприяє розвитку естетичних смаків, екологічної свідомості, виробленню гуманістичного ставлення до природи, що є важливим аспектом формування кожної студентської та учнівської особистості.

1. Основні завдання Національної стратегії. – Назва з екрану : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. 2. Клюкіна А. И. Методология и практика реализации педагогического потенциала музея (на примере музеев естественного профиля). – Назва з екрану : <http://search.rsl.ru/ru/record/01007942016>. 3. Грицай Н. Б. Практико-орієнтовані технології методичної підготовки майбутніх учителів біології / Н. Б. Грицай // Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – Ч. 2. – Суми, 2015. – С. 25–28. 4. Снагощенко В. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / В. В. Снагощенко. – Київ, 2010. – 24 с. 5. Основні функції сучасного вчителя біології. – Назва з екрану : http://npu.edu.ua/!e-book/book/html/D/ipgoe_ktmn_Moroz.

Рецензент: д.пед.н., професор Поташнюк І. В.